

**Erasmi a Chokier Tractatus iurisdictionis ordinariae in
exemptos, illorumque exemptione ab ordinaria
iurisdictione**

in duos tomos distinct.

I. Scholia in Constitutionem Concilii Lateranensis. II. Conservatorias
Ecclesiasticas quaest. 130. III. Conservatorum Laicorum materiam,
Tribunali viginti duûm virum Leod. adoptatam comprehendens

**Chokier, Érasme de
Coloniae Agr., 1684**

§. Sextus. Summarium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61908)

num. 26. à sententiis in causa correctionis appellari non posse. Ergo neque à brevitate dilationis, quæ est sententia quædam istius cause interlocutoria. Tum, quod prohibita appellatione in causa, prohibita etiam censetur appellatio ab interlocutoria ejusdem cause. *Antonius Nicellus tract. de concordis glossarum concordia 6. num. 107.*
 16 Tum, quia accessorium sequi debet naturam principalis. Tum, quia quod non conceditur directo, non debet concedi per indirectum. *cap. cum quod de reg. jur. in 6.*
 Tum denique, quod ratio prohibitionis appellationis æque militet in interlocutoria, sicuti in definitiva, *Felin. in Rubr. de re jud. numer. 7. vers. ceterum.* Scilicet ne delicta diu maneant impunita.

S. SEXTUS.

S U M M A R I U M.

1. Negligens quis dicatur.	10. Dicitio nullatenus quid designet.
2. Negligentia Prælati qualiter probetur.	11. Sub hac dispositione Episcopi non comprehenduntur.
3. Diligentia qualiter probetur.	12. Pontifex rescribendo ordinarius, num. non eorum jurisdictionem excusare vel delegare videatur.
4. Ob negligentiam sit de volutio ad superiorem.	13. Ordinarius an apprehendere possit exemptum.
5. Terminus à lege vel homine debet precedere, antequam quis jure suo privetur.	14. Constitutiones Pontificum sumunt interpretationem à jure communi.
6. Dicitio seu quid denotet.	15. Exempti non subiciuntur tortura ab ordinario.
7. Dicitio tum quid designet.	16. Ordinarius an subdeleget examinatorium.
8. In eo, in quo quis delinquens est puniendus.	
9. Ob negligentiam privatur quis jurisdictione.	

(74) **E**T si ipsi moniti in hoc negligentiores fuerint (75) & id adimplere neglexerint (76) seu recusaverint (77) tunc (78) in eo, in quo delinquunt, puniantur (79) cognitione ejusmodi ea vice sint privati (80) & se non intromittant (81) sed Dilectissimi & alii locorum ordinarii hujusmodi (82) contra tales exemptos delinquentes & criminosos (83) autoritate nostra (84) ad inqui-

inquisitionem vel per accusationem (85) sine aliquibus tormentis
procedere (86) & testes per se ipsos examinare possint.

SCHOLIUM.

(74) **E**tsi ipsi moniti in hoc negligentes fuerint. negligens secundum Isidorum
Etymolog. lib. 10. dicitur quasi nec legens, seu nec eligens, fitque eo ipso,
quod quis non facit quod quando agendum est certo tempore & loco,
nisi de impedimento doceat. *Jacobus Spiegelius in lexico juris verb. negligens.* Negli-
gentiam autem gravem esse culpam & plerumque in arduis negotiis mortiferam
temperant caluſta. *Bartholomaeus Fumus in aurea armilla verb. negligentia.* Angelus
in *summa verb. negligentia.* Quae autem & quanta tam ad privatim, quam publice
mala oriuntur ex negligentia. persequitur *Guillelmus le Roville Tractatu de Justi-*
tia & Injustitia, lib. 2. cap. 6. de Episcopo negligente, nu. 7. Vol. Oce. 1. fol. 32. Porro ne-
gligentia Praelati dissimulantis seu negligentis corrigere vel punire delinquentes
probatuſ militarium. Primò ex scientia maleficii commiſſi alio loco & tempore,
si sit *quidam decedens §. fin. cum l. 1. seqq. ff. de administ. tut.* Scientia vero probatur, si sit
publice notum, *l. 1. ff. de per. tut. Paris. de sindicatu, §. Qualiter arguatur negligentia*
vol. Oce. 2. fol. 399. eleg. Barthol. ad rubr. in. Cod. de Stratoribus lib. 12. Item si potuit
alteri vices suas committere & non fecit. *l. idemque ff. pro socio l. 1. §. si quis non villa ff.*
ad Syllam.

Item per testes deponentes de actu negligentia, sed debent pertinentem scien-
tia causam adicere, *Paris ubi supra num. 3.* Praeterea per interpellationem seu
monitionem vel protestationem, ut ostendimus alibi *Exemptionum lib. 4. cap. 30.*
E contra vero diligentia Praelati probatur ex eo, quod maleficioſum fuerit secreto
commiſſum, neque adhuc in vulgus est sparſum vel propalarum. *Paris ubi supra*
num. 1. Item si in perfectione criminosis impedimentum aliquod supervenerit.
Paris ibidem. v. g. si delinquens aufugit, flumen inundatum transilierit. *Paris ibi-*
dem. Si delictum sit in remoto loco commiſſum ita, quod ignorantiam justam
habeat. *Paris ibidem.* Quando diligentia requisita non potuit exerceri, non imputa-
tur negligentia v. g. Si criminosis sit potentior Praelato ad quem correctio spe-
ctat. *Paris d. loco.* Si malefactor sit in aliqua arce constitutus, non imputatur illi
culpa, si eum non capiat. *Paris d. loco.* Praeterea si in locum sacrum, uti asyllum,
profugiat, ab ulteriore executione liberatur. *Paris ibidem.* Si facta sit omnis dili-
gentia. *l. fin. C. de his qui. Latrones l. 1. §. Si autem l. de raptu virg.* Quando custodes
appositi sunt in loco transitus, *l. in nomine ff. de offic. praefecti Africae.* Diligens
inquisitio per loca ubi poterat esse malefactor, *l. 3. §. nerva ff. de acq. poss.* Si fiat
ban-

bannum, ut quicumque capiet malefactorem, habeat tale præmiu[m]. Paris ubi supra. Summa obligatus ad aliquid certo loco & tempore eo ipso, quod quis id non facit, satis est probata ejus negligentia, nisi doceat de impedimento. l. 3. §. Si ad diem l. qui comatus ff. de re militari, l. 2. §. sed & si quis ff. si quis cautionibus. Diligentia autem non requiritur maxime summa sed moderata. l. si bene collocatus ff. de usuris. Paris ubi supra num. 4. adde infra Scholio 100. Itaque cum Prælati adstruantur ad diligentiam sine temporis præfinitione necesse fiat, ut in explicatione ejusmodi actus certa dilatio eis præfinitur, dictum est libr. 4. de Exempt. quest. 30. num. 16. Uti hac constitutione sanctitum esse supra ostendimus. Schoeto 73. Quia de re & alio in loco Pontifex. in ca. quamvis §. inferiores & ibi Dominicus de elect. in 6. Permittit Episcopo præfinitionem termini intra quem Exemptus, qui deliquit, se superiori suo præsentet. Bondestaus de Villadiego tractat. de legato part. 1. quest. 8. numero 23.

(75) Et id adimplere neglexerunt. Dicitio & non accipitur hic copulative, sed disiunctive. l. sape ita comparatum ff. de verb. signif. late Alberti. de Pergamo de preposit. nu. 22. An quis videri debeat negligens, est in arbitrio judicantis. ca. capientes de elect. in 6. aut in ca. si Clericus de preb. in 6. Lancel. instrum. canon. lib. 1. de collat. §. est ergo in A gloss. verb. negligentes. Ratione negligentia[m] autem solere amitti jurisdictionem multis autoritatibus juris est comprobatum. cap. per tuas de sent. excom. Abbas cap. ut transmissa num. 7. de foro comp. Spec. de comp. jud. adu. §. primo vers. 23. Jacobus Antoninus Maria de jurisd. inter Ecclesiast. & Seculare[m] exercenda cent. 2. casu 146. Devo- plend. neglig. prelat. Maria d. casu 146. & dictum est alibi.

Non tamen ipso jure, nisi terminus à jure vel ab homine præfixus præcesserit. Nam quando quis est negligens in faciendo nisi præfixatur terminus à jure vel ab homine ad illud faciendum, non incurritur pœna privationis. Innocent. & Abbas cap. extirpane §. quia vero de prebendis. Fel. cap. si autem col. 2. de rescript. Franc. cap. ad Apostolica in gloss. fin. de re jud. in 6. Cresc. dec. 32. de preb. Non enim dicitur per aliquem stare quo minus id ad quod obligatur exerceat antequam de eo legitime fuerit præmonitus. Crescent. d. dec. 32. in fin. gloss. d. cap. ad Apostolica de re jud. Neque obstat, cap. imputari de reg. jur. in 6. & cap. 1. de eo qui mittitur in poss. causa rei reservanda. Quia isti textus præsupponunt moram & termini præfinitionem Crescent. d. dec. 32.

(76) Seu recusaverint. Dicitio seu est conjunctio disiunctiva. l. 2. C. de profess. & medicis. Sumitur etiam augmentative & ampliative. Alberti. de Pergamo de preposit. numer. 24. hoc in casu utroque sensu usurpatur & disiunctive & ampliative.

(77) Tunc Dicitio tunc est adverbium temporis. l. inter. ff. de susp. int. l. 4. §. 1. ff. de

ff. de cond. & dem. l. 1. §. rectissime ff. de vi arm. Alber. de Pargamo de preposit. num. 101. & restringit dispositionem ad illud tempus. Hieron. Grat. Conf. 106. numero 2. part. 2.

(78) In eo, in quo deliquerunt, puniantur. Regulare est, quemlibet in eo, in quo deliquit, esse puniendum, cap. literas de temp. ord. in cap. Pastoralis de jure par. Paul. Lancel. instit. can. lib. 2. de immunit. Eccles. §. hoc autem ubi gloss. Frustraque legis auxilium implorant, qui in legem committitur. l. auxilium ff. de minor. ideo jurisdictione in quam peccaverunt indigni sunt, cap. cum illorum de sent. excomm. Lancel. ubi supra.

(79) Cognitione ejusmodi ea vice priventur. Ob negligentiam enim commissam reddiderunt se indignos, ut isti actui manura admoveant, sic presentans indignum, ea vice tantum, jure presentandi alium idoneum, privatur. Paulus de Cusad. de jure patronatus part. 6. art. 2. numer. 5. & 7. vol. Oce. 15. fol. 389. & eligens indignum, ea vice potestate alium dignum eligendi privatur. Barib. l. cum quidam 24. num. 4. de leg. 2. Cur autem suppliciter Prælati negligens totali jurisdictione sua non privetur: Ratio est, quia Officialis negligens deponi non debet, sed puniri pro modulo negligentia. Paris de sindicatu §. Qualiter arguatur negligentia num. 5. & 7. vol. Oce. 2. fol. 399.

(80) Et se non intromittant nullatenus de eisdem. Dicitio, nullatenus, postposita negatione, est universaliter exclusiva jurisdictionis, ut & dicitio nullatenus. cap. 1. de Cler. coning. in 6. Decius cap. super literis num. 13. de Rescript. cap. eam te num. 33. de re jud. gloss. Clem. 1. verb. nullatenus de segg. possess. Giga de pensionib. quæst. ultima nu. 10. Jacob. Anton. Mariba de jurisd. inter Eccles. & secul. exercend. cent. 2. casu 153. num. 16. Habetque vim sententiæ & decreti irritantis, & aufert facultatem faciendi in contrarium, gloss. aub. si qua mulier. l. ad Veilleram. Tiraquel. l. Si nunquam verb. reuertatur num. 95. C. de Revoc. donat. Itaque Pontifex voluit omnem jurisdictionem excludere, quia ejusmodi dictiones æquipollentes, penitus, omnino, nullatenus, indistinctè, omnem casum comprehendunt. Hier. Grat. conf. 65. nu. 25. conf. 86. num. 10. part. 2. Achilles à Grassis decis. 11. de consuet. Castr. conf. 188. vol. 1. Dicitioque, hæc, nullatenus ut & dicitio, penitus, omnimodè signat & comprehendit indistinctè omnem casum. Hieron. Grat. conf. 66. nu. 23. conf. 86. num. 3. conf. 160. num. 10. part. 2. Ideo autem amplius se intromittere non possunt, quia nullo impedimento tam facti quam juris possunt excusari. Paul. Lancel. instit. Canon. lib. 1. de collat. §. Tempus in gloss. verb. impediti. Ideoque purgationi moræ locus etiam esse non potest. Salicet tractat. de mora. Oce. vol. 5. Regulareque est, ut qui intra tempus limitatum non proposuit, jus suum amplius non audiatur, cap. fin. de claud. desp. cap. licet de probat. l. diffamari C. de ingenus & manum. Paulus Lancel. instit. Canon. lib. 2. Qui maritum accus. poss. in pr. verb. in gloss. verb. Tempore. Et etiam à purgatione

gatione moræ excludatur. Latè *Cesar Contardus in repet. l. diffamari cap. 5. num. 71. & 72.* Signanter quia Pontifex comminationem hic fecit de ulterius se non introituro. *Fel. cap. penult. num. 6. de iudicio, Contardus d. loco num. 72.* Et quidem cum energia dictionis ullatenus, quæ admittit omnem potestatem & in contrarium gelli reddit ipso jure nulla. *Apostilla ad Abbatem cap. 1. & 6. num. 11. de officio deleg. de ideo quoque purgationi moræ locus esse non solet. Saltes. l. 2. in suo tract. de mora. vol. Occ. 5.*

(81) *Sed Diocesani & alii locorum ordinarii.* De his dictum est supra *Schol. 60. & 61.* Pontifex iis hic incipit demandare cognitionem, non vero decisionem *l. Solent. ff. de officio proconsul. si quid. C. ad l. Cornel. de falsis.*

(82) *Contra tales delinquentes Exemptos & criminosos.* Cujuscumque dignitas sint, vel resistentiæ, quia delegatus hic representat personam Papæ, cui totus orbis subest. *quest. 3. cap. cuncta per mundum. Lancel. inst. Canon. libr. 3. de execut. rei iud. 4. sed si in gloss. verb. coercere.* Sed an sub ejusmodi generali dispositione Episcopos comprehendantur? minime, quia Episcopatus est apex omnium dignitatum Ecclesiæ. *Lancel. d. lib. 3. de sententiis 9. vocatus igitur in gloss. verb. apex.* diximusque in generali dispositione non comprehenduntur personas tali nota dignas. *Tractat. de Exempti. libr. 4. quest. 5.*

(83) *Authoritate nostra.* Utrum Pontifex rescribendo ita ordinariis earum jurisdictionem excitare, an vero delegatam jurisdictionem eis demandare censetur, latè tradidi *Exemptionum lib. 2. cap. 14.* Quibus adde *Rober. Marani de ordine judic. par. 4. dist. 5. c. 72. cum DD. ab eo citatis: Hier. Gratium conf. 111. num. 29. part. 1.*

(84) *Adquisitionem vel per accusationem.* De modo & forma instituendi processum criminalem, eleganter & succinctim tractat *Paulus Lancelottus Inst. Canon. lib. 4. tit. de accusat.* Et Doctores omnes criminalistæ, quæ materia in hoc compendium referri nec potest, nec est etiam opere pretium. Illud hoc in loco quaeritur dignum est. Num ordinarius, cui sufficientibus & legitimis probationibus de reatu Exempti constat, ad illius capturam procedere possit? Potest, si Exempti iudex in eo se negligenter gessit, uti ante notatum est. *Schol. 74. & seqq.*

Ratio est, quia Pontifex mandando ordinario inquisitionem vel accusationem, censetur omnia alia ei mandavisse, sine quibus iudicium expleri non potest. *lex. l. 2. ff. de iurisdic. omnium iudicum cap. præterea de officio delegati, idde infra Schol. 95.* Porro certum est, quod si ordinario non liceret manus iniicere in Exemptum criminis, iudicium redderetur illusorium, quod jus non admittit. *Anton. de Amicis decis. 33. num. 14. Rot. novissima decis. 666. num. 4. part. 1. Gail. lib. 1. obs. 144. num. 2.* Quotusquisque enim est qui conscientiam habens reatus sceleris commissi salutem sibi pedibus non sit quaeriturus, Cum cuncta daturus sit homo, inquit Sapiens, pro

pro anima sua. Itaque voluerunt jura tam Pontificia, quam civilia, ut rei causam suam dicant in vinculis. *l. Divm ff. de cust. reorum. Farinac. in pract. crim. lib. 1. quest. 3. Jul. Clarus quest. 46. §. fin. vers. pariter etiam, Damhouderus in pract. Crim. quest. 45.* Pontificis autem rescripta & constitutiones secundum jus commune sunt interpretanda, *cap. causam qua de rescriptis l. si quando C. de inoff. testam.* Idque etiam illius verba venient impropianda. *cap. super eo de offic. deleg. Rom. cons. 334.* nisi tamen, uti limitat Felin. *cap. causam qua nu. 9.* De Rescriptis, esset constitutio emanans contra jus. Rursus Pontifex mandando ordinariis inquisitionem vel accusationem, excipit eorum casum tormentorum uti videre est in *Scholo 85.* Certum autem est, quod exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, uti late probat Decius *l. 1. ff. de Reg. jur.*

Denique Pontifex eximendo criminofum à tortura censetur eum in aliis non exceptis ordinario subjecisse, quia qui de uno negat, de alio affirmare censetur. *ca. novus. ubi DD. de presump. & unius exclusio, est alterius inclusio. late Navarr. cap. Sacerdos num. 41. 47. Esseq. dist. 6. de ponti.* Summa interpretatio hæc tendens in favorem ordinariorum & per quam reditur ad jus commune, est favorabilis, & proinde sequenda, uti infra est ostensum *Scholo 154.* Et in tract. de jurisdic. ordinariis *Exemptos lib. 1. quest. 4.* Fusillimeque alia quamplurima similia in odium & præjudicium Exemptorum ex jure & sanctis Patribus adducit Guilielmus Durandus *tract. de modo celebr. Concilii generalis part. 1. Rub. 4. num. 15 usque 75.*

(85) *Sive aliquibus tormentis.* Sed cur non vult Pontifex Exemptos ab ordinatio torturæ subiaci? Cum creatus omnem honorem excludat. *l. 1. C. ubi senat. vel Clarissim.* Duplex adferri potest ratio. Prior quia Exempti sunt præ aliis dilecti filii sanctæ Sedis, *cap. si Papa de Privileg. in 6.* Et ideo quadam prærogativa & eximio jure censendi sunt, ut dictum est exemptionum *l. 1. quest. 5. num. 2. Es 16.* Itaque cum honore digni sint, *d. quest. 5. num. 2. Es 16.* visum fuit eos non esse torturæ dedecore deonestandos, ut nec sunt jure scripto milites, Doctores, Nobiles. *l. nullus C. ad l. Jul. Majest. l. de fervorem, §. 1. ff. de re mil. l. milites. l. Divm C. de question.* Posterior, quia præsumptio est pro odio ordinarii in exemptos, uti ostensum est *lib. 1. Exemptionum quest. 1. num. 12. Es 13.* Ne autem in tortura ordinarius hoc odio pulsus sæviat, hæc ei ansa est crepta.

(86) *Et testes per seipos examinare possunt.* An autem ordinarius examen testium alteri committere poterit? Neutquam, quia Pontifex hic elegit personæ industriam, dum rescribit per seipsum testes examinandos. *Late Abbas in Repet. verb. industria.* Quando autem mandatur aliquid fieri per seipsum, non potest fieri per substitutum. *Abb. d. loco, quia personæ industria est electa. cap. fin. de offi. delegat. Lancelot. insin. Can. lib. 1. de collat. §. illud etiam in verb. non poterit. Signati.*

nanter etiam quod articulus receptionis testium in causa criminali non sit delegabilis. Lancel. ubi supra lib. 2. de probation. §. Si qui in gloss. verb. dirigat. Quis tamen de re vide distinctionem Abbatis cap. si qui de testibus DD. cap. mulieres de iudic. in 6.

S. S E P T I M U S.

S U M M A R I U M.

1. Quae sit via clausula sine solemnitate.
2. Jus Canonicum sustulit rigorem Juris Civili.
3. Casus quibus citationis defectus actum non vitiat.
4. Dictiones, dummodo, alia, quid denotent.
5. Dictionum Rota recta differentia.
6. Pontifex tollit nullitates.
7. Constitutio Clementis tollens nullitates.
8. Solemnitatis sublata effectus.
9. Sigilli appositio quid operetur.
10. Quid Sedes Apostolica appellatione comprehendatur.
11. Actus cujus expensis fieri debeat.
12. Expensa qualiter taxanda.
13. Opus ne sit citatione ad videndum condemnari in expensis.
14. Qualiter fiat executio, & an delegati habeant executores armatos.
15. De executione brachii Secularis.
16. Reipublica interest res iudicatas mandari executioni.
17. Quid dicatur proprium.
18. Nuntii à procuratore differentia.
19. Celeritas damnata.
20. Culpa tabellarii cui imputanda.
21. Ordinarii ad vigilare debent, ut processus formati contra Exemptos Romam deferatur.
22. Iudex, ad quem acta causa remittuntur, an ad aperturam opus habeat citatione.
23. Cognitio causarum Exemptorum spectat ad Pontificem vel ejus delegatos.
24. Dicitio, alius, quid denotet.
25. Causa Exemptorum specialis opus habeat commissione.
26. Iudex debet omnia rimari.
27. Culpabilis quis dicatur.
28. Ad condemnationem qualiter sit procedendum.
29. Indicia ad torturam.
30. Tortura elicitur veritas.
31. Iudicium turbantia.
32. Dictionis seu energia.
33. Dictiones per virtus.
34. Jurisdictio ordinaria quando censetur excitata.
35. Modus judicialis persequendi criminalia.
36. Inquisitio quando non necessaria.
37. Criminalia omnia iure Canonum sunt publica.
38. Legimus procedendi modus quis sit.